

ГЛАВА ПЪРВА

Първото раждане на Том Втори

Историята не помни всекиго. Запомнените са изключително малък дял от всички, които са се родили и умрели досега. Те са онези, имали щастието с делата и присъствието си да впечатляват и за тях да се разказва и преразказва надлъж и шир. Не всяко оставане в историята на цивилизацията обаче е за хвалба. Примерно Константин V е имал неблагоприятното да не остане в историческите анали само с факта, че е бил византийски император, внушителен пълководец и ловък администратор. Не, за него галеч по-впечатляващото е, че жена му Ирина Хазарска преди покръстването ѝ се е зовяла Чичак. А на него самия прозвището е Копроним и това значи Лайнозвани. Човек веднъж да се наака в купела по време на кръщенето му, и после цял живот да се казва така.

Та така — Чичак и Лайнозвани. Съдба.

Но нека не губим много време с познатите и проверими факти, а да се насочим към работите, гето ще бъдат разкрити за първи път пред широката публика в настоящата книга. Следващите страници ще представят една прелюбопитна, доста обърквана и сравнително глупава част от историята, настоящето, че и бъдещето на България. Заради тежестта на информацията, с която читателят предстои да се срещне, за негово добро ще е да чете на празен стомах, пълна чаша и с едно наум.

Да се върнем към предисторията на предисторията. Малко

подир времето на Копроним е заченат, износен и роден за първи път нашият герой Том Втори. В това издание на „Съвременна българска митология“ за първи път се споменава това име, така че на читателя е простено да не знае нищичко за него. Нещо повече — предстои му да научи това-онова за тази далеч не най-впечатляваща личност от нашата история. Все пак настоящата книга е кръстена на него и би било проява на лош вкус да не се каже нищо за една такава фигура.

За да почнат да се изясняват нещата, трябва да се попитаме: След като е Втори, кой, по дяволите, е Том Първи?

Много логичен въпрос, с доста логичен, макар и леко дълъг отговор. Том Първи никакъв Първи не е бил, а през по-голяма част от живота си е бил просто Том. Накратко от Томаруг. Е, за кратко време е бил хан Том, чиято история никога днес не знае, защото не е кой знае колко забележителна, но за целта на този исторически избор е що-годе важна.

Томаруг е от онези без много късмет исторически личности, нямали безсмъртното щастие да бъдат запомнени през векове и хилядолетия. За него оставането в историята не е било съвсем осъществимо, тъй като прекалено рано е убит от хан Крум. А и да те убие точно той, не е кой знае колко изключително нещо. Това се е случвало на кого ли не.

Хан Крум е познат на всички — изгладил и изкормил е различията между народите в Българската империя, извършил е първата същинска съдебна реформа, рециклирал е и е произвеждал екочаши с естествени материали. Малко по-нататък ще стане ясно какво е неговото отношение към настоящата история.

Да се върнем на Томаруг. Макар неизвестен, той не е съвсем случаен, като дори се издигнал до доста престижната позиция боил. И то не обикновен боил, а заместник-ичиргу боил¹. При

¹ Ичиргу боил – стара благородническа титла по време на Първото българско царство. Ичиргу боилът е около трети по ранг в държавата след хана и кавхана, ако има такъв. Понякога е и втори. Сигурно по-аналитичният читател ще си каже, че става дума за вицепремиер, но днес няма вицепремиер, който да има контрол над многохилядна конница или да измъчва пленени християни, така че не бива да се подценява. Заместник-ичиргу боилът обаче е синекурна длъжност, към която историците не проявяват особен интерес.

това го е сторил, без да е нечий роднина или да е имал неприлични снимки, с които да изнудва други висшестоящи персони. Политическата му кариера започва по-рано, но се издига до позицията си някъде по времето на хан Кардам², към края на VIII век. И тук идва интересното.

Кардам тръгнал да се бие из Тракия с Константин VI, внук на Копроним, който има по-голямо щастие в псевдонима си – Порфирогенет. Означава роден в пурпур, понеже явно е бил фен на „Фиорентина“ или „Етър“ (Велико Търново). Та докато Кардам е стабилизирал България и междуособиците вътре в нея с една хубава война с Византия, Томаруз вардел столицата Плиска. Но Кардам бил вече стар за ония години, когато здравословният начин на живот, ритрийтът от бърнаута³ и работата от вкъщи не били още изобретени, та взел, че направил онова, което било писано на всеки, който се е родил – умрял.

В този миг Томаруз видял своя шанс и в политическия и военен хаос рекъл да се възползва. И от заместник-ичиргу боил, нелющата позиция само ако амбицията ти има граници, се натресъл в ханския престол и се самопровъзгласил за хан. Разбира се, тук досетливият читател ще се сети набързо, че властването му явно не е било успешно и затова не е получил място в народната ни памет и в оцелелите до наше време исторически извори.

Накратко: Самопровъзгласилият се хан Том решил бързо да се прояви като реформатор и да модернизира столицата, така че да изненада влиятелните боили и багатури, когато се върнат от воюването. Представил си е, че като видят как хубаво се справя на поста, а народът се радва на управленския му размах, с радост ще го приемат за свой хан. Та какво да направи, така

² Хан Кардам – изобретил е подправката кардамон, създадена като безупречен партньор на конското месо. Това води българите до малка кулинарна революция и ги сплотява. Така разрешава няколко вътрешни кризи по време на управлението си.

³ Ритрийт, бърнаут – първото е да не ходиш на работа по много по-скъп начин спрямо излизане в неплатен отпуск заради второто – умора. За второто ще стане дума по-нататък.

че набързо да преобрази града — забранил влизането, престоя и паркирането на коне в централните части на Плиска.

— Ще ходите пеш малко! Няма къде да се стъпи от фъшкци! Айде моля ти се, Хумере, не ме интересува, че ти само за 5 минути си оставил коня... Да, разбирам! Просто да вземеш децата, че са били да им тричат куче за здраве! Хубаво, ама защо не си оставиш коня и ще идеш за челядта с кратка разходка? Ама какво сме ти виновни, че са им ампутирани краката заради това, че им се възпалили, понеже не сме изобретили дезинфекцията? С тия коне и мръсотията още деца ще страдат! Възрастните хора се хлъзгат и препъват в по-пресните конски гадории — обяснявал се хан Том пред разгневените от първото му решение столичани.

— Ами ти, нови хане, нали дойде тука с кон? Личен пример няма ли да гадеш? — попитала го граждански ангажирана плискенка, но той проявил бързо своя нлох за решаване на микрокризи.

— Това е кон в специален режим на движение, понеже имам жизненоважни дела за народа и страната. Е, добре тогава. Разбирам, че има и други нужди, така че нека да може и Хумер да влиза с коня, за да вози на него безкраките си деца. Само да му избърсне гривата, че да не го помислят за обикновен кон и да му сложат по погрешка скоба на копитата.

И така наложил той решението си в рамките на разумния компромис. Всеки открил уважителна причина да не слезе от коня и да ходи пеш из столицата, всеки избърснал коня си, за да е в специализиран режим. Хем промяна, хем всичко си останало същото. И всички били доволни от Томаруг. В България е изключителен успех и днес едновременно да правиш реформи, но всичко да си остава както си е било, за да не донесе някому неудобство.

Така новият владетел се навявал, че като си дойдат големците от война, ще видят какъв добър стопанин е, та официално да го признаят за наследник на Кардам, който си нямал син да го наследи на престола.

Заханствал си Том в очакване на официалната му инаугурация⁴, усладило му се. Съпругата му заметнала боилчините одежди и се пременила по последен писък на ханкината мода. Много се зарегули с хубаво от новия им социален статус. Тя била в напреднала бременност и хубавите вълнения довели до изключително лесното първо раждане на нашия главен герой.

Кръстили го Том, но не на татко му, а на двамата му дядовци – Торд и Момир. Да не се сърдят.

В ония времена столицата оставала наполовина празна не заради празници и отпуски, а заради война, та мегидийният и общественият интерес към Голямото прибиране⁵ били съществени. Около два месеца след края на кръвопролитията и кончината на Кардам войската се прибрала, а другите боили и багаини запришждали към Плиска, където трябвало да се решава кой ще поеме юздите на този атлетичен, силен и мощен млаг кон, каквото е представлявала Българската империя по онова време.

Самопровъзгласилият се владетел посрещнал големците с пищен банкет и им представил нововъведенията си, като, разбира се, им позволил да паркират конете си където и както си ускам.

Показал им още някои новости. Една била чисто нов олтар за жертвоприношения, който може да се почиства по-лесно благодарение на специални улеи за по-бързо оттичане на кръвта. Така зарадвал тангриските шамани, че нямало да им се налага да чистят с часове след всеки обред. И макар да ядосал ковачите, като им забранил работата между 14 и 16 часа и по големи

⁴ Инаугурация – церемониално встъпване в длъжност. Обикновено в този ден се осъществява ръкостискане с новите колеги, чиито имена няма да бъдат запомнени още няколко седмици.

⁵ Голямо прибиране – съвременен ритуал. В него телевизионни репортери прекарват цял ден да посрещат коли на входовете на София с въпрос към шофьорите им дали са пътували добре и имало ли е задръстване. Случва се след празници като Великден, Коледа и Летния отпуск.

празници заради вдигането на шум, хан Том получил похвали и от възрастните хора, които можели да поспят, вместо да се лутат по улиците и непрекъснато да се подхлъзват на следите от коне в специализиран режим на движение.

Поцъкали с език боилите и понеже били уморени от война и път, а и наистина нямали фаворит, кандисали да оставят хан Том да ханува. Насрочили за след два месеца официалната церемония – шаманства, огньовете, жертвоприношения, танци и обреди, както си му е редът.

През туй време свикали да гойдат до столицата Плиска големци от цялата страна, а също така почетни гости от чужбина – посланиците на Византия, на Аварския хаганат, маджарски богаташи. Сред високопоставените лица бил даже и младият по онова време легендарен викингски крал Сигурд Ринг, баща на още по-легендарния Рагнар Лодброк, тормозил Великобритания векове преди това да стори Европейския съюз.

Церемонията започнала, протекла, привършила съвсем по план, а след нея дошло времето на важната част – банкетът. Северните славяни дарили 10 зубъра, които били въртени от два дни на чеверме, западните славяни докарали планински лъв да танцува на жарава, а южните славяни открили как да ползват шнорхелите си като сламки и изпили почти целия айраг⁶, донесен от братовчедите от Изтока. Приказно тържество в чест на хан Том.

В този час дошъл най-окъснелият гост – боил на име Крум. Той се забавил, понеже трафикът от Панония бил натоварен и имало доста задръствания по E79, а магистрала „Тракия“ даже не била започната, и се движел по черен път. Изнервен от пътуването, бързал да не изпусне гощавката и очевидно неспирал за почивки, първото му действие след слизането от коня било да се облекчи като кон. Няма нужда от повече описания от това,

⁶ Айраг – ферментирало кобилско мляко, наричано и кумис. В днешно време го пият степните народи. С алкохолно съдържание. Подсилено. Една от големите загадки на науката е защо сега консумираме млечни продукти под друга форма и ги прахосваме.

че дори животното се изненадало от количествата облекчение, довели го кална обстановка на внушителна площ.

Точно в този момент покрай Крум минал дошлият да го поздравя и вече зравата подпийнал хан Том. Веселият хан небрежно наджапал в един от потоците на Крумовата струя, подхлъзнал се и сценил смъртоносно главата си на един камък при пагането.

Така злощастно и нелепо приключило хануването на Том Първи.

Крум бил обвинен от няколкото свидетели в убийството на хана, а той обяснил убедително, че става дума за нещастен случай. Симпатиите му към правото и справедливостта го довели до пълни самопризнания. Пожелал да бъде съден за деянията си, което по онова време било в прерогативите на духовенството.

Къде защото нямали никаква особена емоционална връзка с вече покойния мимолетен хан Том, къде защото нямали търпение да се върнат към празненствата, тангриските шамани решили и тържествено заявили, че явно нелепата смърт на Том била знак. Знак свише. Явно имало по-достоеен от него. И както се били събрали на церемония по инаугурация на нов хан, турили на поста Крум.

Но какво станало с малкия Том? Та нали в ония времена наследникът, пък бил и невръстно бебе, следвало да заеме престола на баща си? Дали пък неволният убиец на бащата не е трябвало да стане умишлен убиец на сина му, за да осигури владенията си?

Не.

Не бива да се забравя, че Крум е човек на справедливостта преди всичко. Затова решил да отгледа бебето Том като свое отроче и дори се оженил за вдовицата на бившия хан – Дженифър, майката на Том. За да не кажат хората нещо, но и сам новият владетел чувствал това за правилно. Съвсем скоро след това им се родил син Омуртаг – име, анаграма на Томаруг. Крум го кръстил така в чест на бившия мимолетен хан, като заявил,

че наследникът му е все пак малкият Том, въпреки че вече се е сдобил с кръвен син.

Преценил това за правилно и честно, а и не искал липсата на късмет на Том Първи да значи и лош късмет в живота и на неговото полусираче. Но тогава защо всички знаем днес, че Омуртаз е наследил Крум? Какво се е случило с малкото момче и къде се е загубило в историята? Сложна тема.

Том расъл, расъл, па станал на 16. Крум го възпитавал в смелост, справедливост, решителност и груги такива владетелски качества. Всички вещицели страхотно бѳдеше за момчето. Притежавал пѳргав ум, лобувал с успех, демонстрирал солидна зрялост за годините си и малцината, спомнящи си Томаруг, отчитали колко по-различен е от баща си. Че и от майка си Джени.

Но историята му тук е към края си.

На Енѳовден преди изгрев той извел на разходка за бране на билки гвата лѳва⁷ на Крум, но не се прибрал. Никой не се изненадал, никой не почнал тѳрсене, никой не спекулирал дали са го откраднали самодиви, дали са го изяли полудници⁸, дали е откраднал пари и е отишъл да ги проиграе на машинки в Хазарския хаганат⁹. Сякаш никога не го е имало...

⁷ Европейски лѳвове – във времената, когато България е била истинска, велика и светът се е съобразявал с нея, а не обратното, домашните котки са били лѳвове. С намаляване на величието на страната се е минало през леопарди, рисове, а в ден днешен котките са сведени до йоркширски териери и чихуахуи.

⁸ Полудница – много кисела и зла самодива, обикновено навъртаща се из полетата. Често убива който ѳ се мерне по пладне. В днешно време я наричат слънчев удар, но познавачите на науката знаят, че Слънцето не може да удря, понеже няма рѳце или прѳчка. Сестра ѳ е полунощницата, която също е крива, но поне не ѳ приписват лунни удари.

⁹ Хазарски хаганат – единствената дѳржава, в която през IX век е могло да се отдадете на хазарт.